argues that the organizational skills and abilities of correctional teachers have such dimensions as mobilization, information, development, orientation, perception, communication and correction.

The author analyzes the main professionally significant qualities of correction teachers including capacity for personal growth, professional culture, creativity, pioneering educative attitude, open-mindedness, and openness to innovation. The article substantiates the author's conceptual idea that high efficiency of preschool teachers' correctional work is possible under the condition that they team up with other specialists such as defectologists, speech therapists, rehabilitation specialists, pediatricians, primary school teachers and psychologists.

Keywords: autistic children, preschool education, correctional work, professional profile of a preschool teacher.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.13
УКД 376-056.34:159.922.76

В. В. Сильченко
vika_lipa@ukr.net
http://orcid.org/0000-0001-8247-9489

ДИТЯЧИЙ АУТИЗМ – ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Стаття присвячена психолого-педагогічним умовам розвитку, навчання та виховання дітей з аутизмом. Було проаналізовано вплив педагогічних умов, що відображає сукупність освітніх та матеріально-просторових можливостей у навчально-виховному процесі. Автор статті визначає цілі, завдання, принципи, актуалізує основні напрямки роботи з аутичними дітьми. Корекційно-виховна робота з аутичними дітьми має базуватися на визначенні типології різновидів аутистичних порушень, зумовлених індивідуальними особливостями інтелекту, мовлення, спілкування; вивченні потреб, мотивів, почуттів, реакцій, думок, намірів, пов'язаних з особливостями їхньої соціокультурної адаптації та самореалізації; врахуванні відповідних потреб та проблем родин, що виховують аутичну дитину; підвищення рівня спеціальної підготовки фахівців для проведення диференціальної діагностики, розробки корекційних та освітньо-виховних програм.

Ключові слова: аутизм, аутистичні розлади, корекція, інклюзія, педагогічні умови, пізнавальна діяльність.

Постановка проблеми. Аутизм (розлади аутистичного спектру (РАС) – це стан, який виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вродженим та всебічним дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування. Його неможливо вилікувати, проте з часом можна скоригувати і адаптувати людину до соціального життя. Вибір оптимального навчального середовища великою мірою залежатиме як від тих можливостей, які створені в суспільстві, так і від індивідуальних особливостей дитини, рівня її інтелектуального розвитку, важкості вираження симптомів аутизму. Інклюзивна практика реалізує доступ до отримання освіти в загальноосвітньому закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Дає можливість створити необхідні умови для адаптації освіти для всіх без винятку дітей незалежно від їх індивідуальних особливостей. Аутизм зустрічається в країнах усього світу незалежно від расової приналежності, етнічної групи і соціального середовища. У переважній більшості досліджень аутизм розуміється не як захворювання із звичайною для цієї категорії явищ етіологією, а як синдром, який описується як поєднання атипових поведінкових характеристик.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні у всьому світі аутистичні розлади у дітей зустрічаються частіше за дитячі онкологічні захворювання, синдром Дауна, глухоту та відсутність зору, взятих разом. Однак проблеми РАС в Україні поки що залишаються у більшості випадків поза увагою. Аутизм стає однією з головних причин дитячої інвалідності. Прогноз залежить від ступеня тяжкості аутистичних розладів, наявності чи відсутності органічних уражень, розвитку інтелекту, мови та своєчасності лікувальних заходів. Відомо, що за відсутності лікування, корекційної допомоги майже 70% дітей з аутизмом мають надалі тяжкі інвалідизуючі порушення та потребують постійного догляду сторонніх осіб. Своєчасне лікувально-корекційне втручання значно покращує прогноз. Рання діагностика та ранні інтервенції можуть змінити ситуацію на краще. Застосування скринінгових інструментаріїв, зокрема опитувальника M-CHAT, дозволяє вчасно запідозрити розлад загального розвитку. Опитувальник має застосовуватися на первинному рівні медичної допомоги в закладах дошкільної освіти. Потрібно скоординувати зусилля та налагодити взаємодію практичних психологів

дитячих дошкільних закладів, дитячих неврологів та дитячих психіатрів територіальних установ охорони здоров'я, сімейних лікарів задля забезпечення ранньої діагностики та терапії розладів загального розвитку.

Проблема аутизму висвітлювалася та вивчалась і в науковій, і в медичній, і в психологічній та педагогічній літературі протягом багатьох століть. В основному це були зарубіжні дослідження (H. Asperger, L. Bender, M. Bristol, S. Harris, B. Hermelin, L. Kanner etc.). В останнє десятиріччя в Україні спостерігається зацікавленість цією проблемою як науковцями, так і практиками (Т.Ілляшенко, С.Конопляста, К. Островська, М. Рождественська, М. Химко, Д. Шульженко). Поширеність розладів спектра аутизму коливається в межах 4-8 випадків на 10 тис. дітей, тобто приблизно 0,04-0,08% дитячої популяції, а поєднання аутизму з розумовою відсталістю – до 20 на 10000. Показник поширеності цієї патології в Україні, за офіційними статистичними даними, становить 2 на 10 тис. осіб (0,2%), що може свідчити про недосконалу організацію роботи системи надання медичної допомоги дітям із психічними захворюваннями. Слід зазначити, що наведені цифри відбивають лише випадки так званого типового аутизму, відомого як синдром Каннера. Переважає цей розлад у хлопчиків, у співвідношенні 3-4:1.

Мета статті: визначити психолого-педагогічні умови розвитку, виховання та навчання аутичної дитини; вивчення потреб, мотивів, почуттів, реакцій, думок, намірів, пов'язаних з особливостями їхньої соціокультурної адаптації та самореалізації.

Виклад матеріалу дослідження. Постановка діагнозу дитячого аутизму ґрунтується на наявності трьох основних якісних порушень: недолік соціальної взаємодії, недолік взаємної комунікації, а також наявність стереотипних форм поведінки. Це залежить від загальних рис індивідуального розвитку і виявляється у різних ситуаціях, хоча можуть відрізнятися за ступенем вираженості, але є обов'язковими при даному захворюванні.

Симптоми, які характерні для дитини з аутистичними розладами:

- Порушення обробки сенсорної інформації (гіпер і / або гіпочутливість до певних сенсорним подразників);
- Наявність стереотипів - моторних, мовних, поведінкових;
- Порушення мови: відсутність мовлення до 3-х років; мова - белькотіння малозрозуміла оточуючим; монологічне мовлення; складності з виникненням спонтанної мови; велика кількість аграматизмів;
- Відсутність вказівного жесту;
- Зоровий контакт під час комунікації непостійний, вислизає;
- Наявність агресивної поведінки та аутоагресивної;
- Наявність протестних реакцій (пасивних і активних), бурхлива емоційна реакція на заборони;
- Емоційна лабільність;
- Інтелектуальна сфера може бути в межах нормативних вікових показників або нижче (розумова відсталість, затримка психічного розвитку);
- Дитина вважає за краще грати на самоті, гра стереотипна;
- Гра з неігровими предметами (палички, гілочки, пакети);
- Дитина може не відгукуватися на власне ім'я, слабо реагує на вербальні інструкції;
- Наявність специфічних фобій;
- Нав'язливі інтереси;
- Низька толерантність до змін (немов, дитина боїться всього нового);
- Використання дорослого / батька тільки з метою задоволення власних потреб, низька зацікавленість в емоційних контактах з ними.

Характерні ознаки моторних особливостей, які можна спостерігати у дітей з аутизмом – це біг по колу (у манежі), ходіння на носочках, відставання в розвитку моторних навичок (біг, стрибки, піднімання по сходах, складно навчитися кидати і ловити предмети).

Результати аналізу зарубіжних літературних джерел, а також низки документів і законодавчих актів, зокрема прийнятих в Україні, свідчать про те, що проблема інклюзії у навчанні та подальшої інтеграції людини у суспільство є інтернаціональною і дотепер вельми актуальною.

У роботі з дітьми з даним діагнозом може виникнути «проблемна» поведінка. Така поведінка має 3 стадії:

1 стадія – Локалізація - стадія на якій дитина може відчужитися, усамітнитися, підвищити голос, робити певні повторювані рухи, проявляти страх та тривожність. Рекомендації щодо корекції поведінки дитини:

- виявити причину;
- змінити середовище, зону в класі;
- забезпечити підтримку;
- забрати від джерела стресу;
- забезпечити «домашню» чи «прохолодну» обстановку;
- втручатись так, аби не нашкодити.

2 стадія - Руйнівна поведінка – виражені емоції, агресія, руйнація майна. Рекомендації щодо корекції поведінки дитини:

- надання підтримки;
- спокій дитини;
- зберегти відчуття захищеності;
- інколи вивести інших дітей, поки не заспокоїться дитина з аутизмом.

3 стадія – Одужання – найдовша стадія, заспокоєння дитини. Рекомендації щодо корекції поведінки дитини:-надання підтримки;

-комунікаційна взаємодія;

-орієнтація на успіх.

Діти з діагнозом «Аутизм» часто стають жертвами булінгу у зв'язку з тим, що мають комплексний розлад головного мозку, проблеми у сфері комунікацій та соціальної взаємодії, обмежені інтереси, повторюваність поведінки, їхня нервова система швидше перевантажується та ін.

Вчителю важливо поступово вводити таку дитину в клас, працювати з дітьми для того, щоб вони адекватно реагували на особливого учня в класі. Якщо така дитина йде в школу з першого класу, бажано провести ознайомлення дитини зі школою з квітня-травня місяця, познайомити з вчителем. Такий крок надасть дитині можливість адаптуватися до школи, вивчити розміщення аудиторій. Вчитель в цей час може краще познайомитися та пізнати дитину, вивчити її потенціал.

Принцип ранньої корекції аутистичних проявів передбачає якомога більш раннє виявлення проблем дитини. Оптимальним є корекційне навчання і виховання, що починається в раньому і молодшому дошкільному віці, в період інтенсивного розвитку мозку. Саме в цей період закладається чуттєва база пізнання, розвивається орієнтовно – дослідницька діяльність, формуються механізми пам'яті і наочного мислення. Це період, коли відбувається формування комунікативних навичок та розвитку мовлення. При пізнішому початку корекційної роботи сензитивний період в якійсь мірі виявляється втраченим, ускладнюється структура дефекту, і можливості компенсації аутичних проявів та затримки психічного розвитку значно знижуються. Особливе місце в системі корекції повинні займати сюжетно – рольова гра і розвиваючі дидактичні ігри. В умовах роботи з аутистичними розладами утруднений процес формування дитини як суб'єкта діяльності, що проявляється в несформованості всіх її структурних компонентів: мотиваційного, орієнтовно – операційного, регуляційного. Кожен з цих компонентів потребує уваги педагога у всіх ситуаціях спілкування з дитиною, спільній роботі при виконанні завдань навчального типу. Принцип комунікативної спрямованості навчання і виховання означає необхідність спеціальної уваги до розвитку як вербальних так і невербальних форм комунікації, диференційованого підходу до мови як основного засобу комунікації, також цілеспрямованого формування навичок спілкування з дорослими і з однолітками. Корекційна робота, соціалізація та навчання дітей з розладами аутичного спектру здійснюється з позицій індивідуально – диференційованого підходу. Отже, з одного боку необхідно враховувати індивідуально – типологічні особливості кожної дитини, але, коли дитина готова працювати в групі або класі, педагогу необхідно враховувати потреби інших дітей. Тому, педагог – дефектолог повинен бути готовим до конструювання «рівневих» програм з врахуванням названих особливостей.

Попри спільність порушень у психічній сфері, аутичні діти значно відрізняються за глибиною дезадаптації, тяжкістю проблем, прогнозом можливого розвитку. Страхи і відсутність відчуття реальної небезпеки, тяжка розумова недостатність і високоінтелектуальні інтереси, невибірковість по відношенню до близьких і напружений симбіотичний зв'язок з матір'ю, ухильний погляд дитини і його

дуже відкритий, украй наївний погляд, звернений на обличчя дорослого, - все це співіснує у складній, сповненій парадоксів картині дитячого аутизму. Тому, не зважаючи на загальну логіку порушення розвитку, навряд чи можливо говорити про роботу з аутичною дитиною "взагалі"; насущною проблемою завжди було розроблення адекватної класифікації, диференціації всередині синдрому дитячого аутизму (Д. Шульженко, 2007).

Першими такими спробами були клінічні класифікації, що спираються на етіологію синдрому, розрізнення форм біологічної патології, що зумовлює його розвиток. Ці класифікації відіграють значну роль у розробленні адекватних підходів до надання медикаментозної допомоги таким дітям.

Психолого-педагогічні завдання вимагали інших підходів, які б дозволили спеціалізувати стратегію і тактику корекційної роботи. Йшли пошуки прогностичних ознак, що дають можливість оцінювання психічного та соціального розвитку таких дітей. Для цих цілей багатьма авторами висувалися критерії оцінки мовленнєвого й інтелектуального розвитку. Досвід показав, що поява мовлення до п'яти років і рівень розумового розвитку, що перевищує за стандартними тестами 70 балів (за 100-бальною шкалою), можна вважати відносно сприятливими прогностичними ознаками. Водночас можливість мовленнєвого контакту з фахівцем, взаємодія з ним в процесі психологічного обстеження дає лише неповні відомості про глибину розвитку аутизму, тяжкість аутичного дизонтогенезу дитини (Д. Шульженко, 2009).

О. Нікольська, Є. Баєнська, М. Ліблінг (2015) у своїй класифікації раннього дитячого аутизму виокремлюють чотири групи аутичних дітей:

1) відчуженістю (цілковита відчуженість від того, що відбувається). Найтяжчі форми аутизму полягають у цілковитій відчуженості дітей від того, що їх оточує. Такі діти вельми пасивні щодо навколишнього світу. Вони ніби не бачать і не чують, часто не реагують на біль, холод і голод. Такі малюки не говорять, але можуть раптово, ні до кого не звертаючись, повторити складне слово або навіть прокоментувати що відбувається навколо, вони ніколи не дивляться «співбесідникові» в очі, їхній погляд ніби просковзує по навколишніх предметах, ніде не спиняючись;

2) з активним нехтуванням (відкидуванням усього того, що відбувається). Недуга виявляється у таких малюків як активне відкидання оточуючого світу. Взаємодіяти із зовнішнім світом такі діти можуть тільки у звичній, стереотипній ситуації, використовуючи вже засвоєні дії і слова. Наприклад, ви можете почути, як малюк цитує величезні фрагменти із книг, але водночас не може самостійно відповісти на найпростіші запитання. Їм властива мова штампами, в інфінітиві або в другій і третій особах. Вони прагнуть за всяку ціну зберегти звичні умови: розпорядок дня, обстановку в кімнаті, улюблений одяг тощо. Навіть найнезначніші зміни в обстановці викликають у таких дітей страх. Щоб вгамувати неприємні відчуття від взаємодії з середовищем, що змінюється, такі діти виробляють різноманітні способи «захисту». Приміром, малюк може, стоячи на місці, розгойдуватися, або багаторазово трясти пакетиком, що шарудить, біля вуха. Ці дії приносять малюкові задоволення і допомагають заглушити ті неприємні відчуття, які він отримує, взаємодіючи з оточуючим світом.

3) із зануренням в аутистичні інтереси. «Книжкові» діти рано набирають знання і розширюють словарний запас з певної теми, але часто вражають своєю неорганізованістю у побуті. Вони не вміють і навіть не знають елементарних способів самообслуговування. Ці діти не прагнуть до нового, бояться змін у житті, якщо вони неочікувані або виходять від іншої людини, здатні прийняти нововведення тільки під власним контролем. Такі діти «зациклюються» на задоволенні від промовляння, програвання неприємних ситуацій. Часто говорять і міркують про пожежі, бандитів, піратів, смітники. Лякаюча ситуація таким чином стає аутостимулюючою.

Аутичні діти справляють враження від свого захоплення певними діями. Вони можуть роками говорити на тему, що їх хвилює, або малювати улюблених тварин. На відміну від дітей другої групи, вони не стільки схильні до збереження постійності в навколишньому оточенні, скільки в бажанні відстояти стереотипність власної поведінки. Аутизм може виявлятися і як захопленість власними переживаннями. Такі діти зазвичай багато разів відтворюють пережиті ситуації. Страшну або неприємну для себе ситуацію малюк прагне навчитися контролювати. Одного разу злякавшись, дитина повторює «страшну» ситуацію; наприклад, вона з реготом заглядає в темну кімнату або багато разів з року в рік фантазує, програє, малює одні і ті самі сюжети на «страшні» теми. Серед малюнків дітей цього типу можна зустріти картини пожежі, сцени вбивства, автомобільні катастрофи тощо. Таким малюкам

властиве багатогодинне вивчення книг на улюблені теми або читання томів енциклопедій. Саме таких аутистів батьки називають «ходячою енциклопедією», часто вони говорять «як дорослі», але скористатися накопиченими знаннями без спеціальних занять часто, на жаль, вони не можуть;

4) з наявністю труднощів в організації спілкування і взаємодії з дитиною. Це найлегший ступінь аутизму, що проявляється в дітей у вигляді складності організації спілкування. Своє спілкування з оточуючим світом такі діти можуть будувати через близького дорослого. Такі малюки потребують постійного схвалення власних дій з боку матері. На передній план виходить уразливість, беззахисність дітей. На відміну від інших груп аутизму, такі діти здатні встановити із співбесідником контакт очей. Але взаємодія негайно припиняється, якщо на шляху постає якась перешкода. Діти цієї групи здатні звернутися за допомогою та емоційною підтримкою до близьких людей. Така надзалежність від дорослого виражається у мовчазному запитанні дитини: «Що ви вважаєте за правильне?» або «Якої ві важаєте за правильне?» або «Якої відповіді ви очікуєте від мене?» (О. Нікольська, Є. Баєнська, М. Ліблінг, 2015).

Психологічна корекція аутичних дітей в умовах організації інклюзивної освіти – це система заходів, спрямованих на запобігання проявам аутичного спектра засобами навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. Психологічна корекція здійснюється в таких сферах шкільного життя, як:

- під час уроків;
- позакласних виховних заходів;
- спортивних заходів під час перерви;
- під час приймання їжі;
- в процесі підготовки та проведення свят;
- під час прогулянок дітей,
- в процесі святкування днів народження дітей класу.

Психологічна корекція має на меті послаблення динаміки дизонтогенетичних проявів аутизму та посилення комунікативних, когнітивних та регулятивних механізмів особистісного розвитку аутичної дитини.

Для здійснення психологічної корекції модель роботи вчителя класу передбачає розв'язання психолого-педагогічних питань такого плану:

1. Отримання інформації про аутичну дитину з позицій її когнітивного, комунікативного, поведінкового, діяльнісного, регуляторного аспектів розвитку. Таку інформацію може надати корекційний педагог чи психолог (спеціальний), тобто тьютор, який компетентно і професіонально забезпечує організаційні, змістові, виконавчі та корекційні функції і відповідає не тільки за процес інклюзивного навчання аутичної дитини, а й за систематичну психологічну корекцію аутистичних проявів із подальшим запобіганням (превентивними заходами) виникненню та впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, що провокують аутистичні дії та поведінку дитини.

2. Гармонізація психологічного клімату на уроці, під час позакласних і святкових заходів, в яких в обов'язковому порядку має брати участь аутична дитина. Саме через участь у цих заходах дитина набуває соціального досвіду у спілкуванні, вчиться озвучувати свої враження, почуття, інтереси, бажання. Завдання вчителя полягає у забезпеченні умов для ситуації, в якій аутичну дитину слухатимуть всі діти, причому не будуть зловтішатися, кепкувати та насміхатися з її вад мовлення, невідповідності емоцій, думок, конкретним реаліям, чудакуватості, дивної ходи, з химерних рухів, з усього того, що суттєво відрізняє їх нормальний онтогенез від дизонтогенезу. Готовність дітей класу сприймати, наприклад, мовчазну (мутичну) дитину, яка постійно відводить очі, ховаючи свій погляд, тримає в руках якусь одну й ту саму річ, забирає і не віддає нікому чужі речі, не сміється у відповідь на дотепний добрий жарт, відвертається, постійно щось ховає; виявляє немотивовану агресію, забезпечить постійний психологічний комфорт і *превентивну корекцію* комунікації аутичної дитини у класі. За нашими даними, серед 100 мутичних дітей з аутизмом 90% їх почали спілкуватись у невербальній формі за допомогою піктограм, які самі й презентували однокласникам, а 9% з них вийшли на вербальний рівень або починали вербалізувати свої думки, бажання, почуття тощо.

3. Успіх аутичних дітей у пізнавальній діяльності корелюється з їх мотивами виконання тих аспектів пізнавальної діяльності, яка доступна і цікава для них. Для того щоб залучити аутичну дитину

на уроці математики, наприклад, до дій віднімання, потрібно, врахувавши її, скажімо, любов до м'ячиків, запропонувати вирішити завдання не з підручника, за яким працює весь клас, а на картці, де зображені м'ячики, з тим, щоб розв'язати ті чи інші арифметичні дії. Така індивідуалізація навчання забезпечує включення (інклюзію) аутичної дитини в єдиний навчальний процес, активне виконання нею завдань та ідентифікацію себе як рівноправного члена класу.

4. Учитель класу повинен позиціонувати себе не тільки як вчитель, який терпляче сприймає аутичного учня в класі, а й як людина, готова завжди упередити виникнення проблемної ситуації, в якій не треба зосереджувати увагу учнів класу на недоліках аутичної дитини; а в разі маніфестації аутистичних проявів (кружляння, розхитування, аутостимуляція, стереотипне виконання дій, вокалізація, ехолалії тощо) без зайвої паніки і метушні запропонувати аутичній дитині перейти в інше приміщення. При цьому вчитель передає свою функцію спеціалісту-дефектологу з інклюзивного навчання, а сам продовжує урок або виховний захід, і в жодному разі не коментує з іншими учнями проблемний випадок з аутичною дитиною, не проявляє власних емоцій, проте, якщо хтось із дітей бажає з'ясувати для себе особливості дій та поведінку такої дитини, лаконічно, доступно і толерантно пояснює дітям проблемну ситуацію. Зміст цього пояснення вчитель класу і спеціаліст з інклюзії аутичних дітей готують заздалегідь, керуючись тією чи іншою формою педагогічної технології.

Відомо, що спектр аутистичних вад – це спектр різних за своєю складністю структур дефектів. Психічний розвиток аутичної дитини перебігає дизонтогенетично, одначе особливості цього розвитку спеціальний психолог-тьютор повинен враховувати при *діагностико-прогностичному* вивченні стану дитини з тим, щоб при включенні у колектив класу на передньому плані перебували не аутистичні розлади дитини, які формують погляд на неї як на дитину з психологічними відмінностями з порівняно нормальною дитиною, а ознаки, властивості, що характеризують її як особистість, що розвивається за тими самими законами, що й нормальна (Л. Виготський, 1996).

Для дітей з аутистичною симптоматикою важливим під час навчання в масовій школі є *розуміння їхніх психічних особливостей* вчителями, персоналом школи, учнями класу, їхніми батьками, а також того, що особлива дитина має такі самі права, що й нормальна, що вона зможе опанувати навчальну програму, тільки із застосуванням спеціальних, більш доступних для неї засобів; що не треба позбавляти її радощів спілкування, гри, навіть якщо всім оточуючим її людям очевидно, що вона ухиляється від цих видів діяльності. Толерантність і повага до такої дитини з часом принесе свій результат, оскільки вона усвідомить, що від групи дітей і дорослих, з якими щодня вчиться у класі, вона не відчуває напруження: до неї звертаються, заохочують до спілкування, посміхаються, пропонують погратися принесеними з дому іграшками, знають, що не можна у аутичної дитини брати її речі, щось міняти на її столі, не можна створювати ситуації, які б провокували неадекватність дій та поведінки такої дитини, робили її посміховиськом та примушували страждати. Потрібно наполегливо просити дітей та їхніх батьків не «відіграватися» на дитині, оскільки в цьому є і інший бік такої негативної взаємодії: той, хто знущається зі слабого, формує в себе здатність до жорстокого поводження з людьми і, навпаки, формування установки на розуміння психологічного стану іншої людини, у даному разі розуміння страждань, страхів, фобій аутичної дитини, потреба її підтримати та допомогти їй, призведе надалі до появи таких притаманних високоморальній особистості властивостей, як емпатія, альтруїзм, взаєморозуміння та взаємодопомога (Д. Шульженко, О. Ліснічук, 2005).

Для реалізації психокорекційного процесу подолання аутистичних порушень та гармонійного включення аутичної дитини до системи шкільного навчання та виховання нами були розроблені принципи інклюзивної складової, методологічними засадами яких є концепції, положення, вчення видатних дефектологів В. І. Бондаря, Л. С. Виготського, Г. М. Дульнєва, І. Г. Єременка, О. М. Леонтьєва, В. М. Синьова. Йдеться насамперед про такі принципи:

- оптимістичної перспективи розвитку особистості аутичної дитини;

- раннього комплексного діагностування та психолого-педагогічного прогнозу розвитку особистості аутичної дитини на підставі врахування її здібностей, мотивів і можливостей щодо виконання окремих дій та діяльності загалом;

- корекційного спрямування розвитку особистості аутичної дитини;

- становлення та розвитку мотиваційних, інформаційних, операційних та емоційних компонентів комунікативної діяльності аутичних дітей;

- особливої організації спілкування дитини, спрямованої на формування уявлень про себе – «Я – концепція», про інших осіб – «Ти – концепція», взаємозв'язків між суб'єктами, оцінок міжособистісних стосунків, набуття комунікативного досвіду;

- забезпечення та систематичного підтримання емоційно-позитивного психічного тонусу дітей у процесі безперервної інклюзивної освіти;

- визначення особистісного смислу аутичної дитини, як індивідуалізованого відображення справжнього її ставлення до тих явищ, заради яких розгортається її діяльність. Визначення особистісного смислу життя дитини як одиниці її свідомості сприяє визначенню співвідношення між суспільними та актуально-особистісними проблемами дитини та її соціалізації;

- індивідуального підходу до кожної аутичної дитини;

- синхронної корекції особистісних проявів і особистісного розвитку дитини.

Організація роботи в класах, де навчаються учні з діагнозом «Аутизм»: - залучення у навчальний процес спеціалістів різних фахів (логопеди, психологи, логопеди та інші);

- терапія 1:1 з дитиною;
- групова(розвиток навичок соціалізації):
- чіткий, структурований розклад;
- вчитель ознайомлений з проблемою дитини, особливості дітей з таким діагнозом;
- чіткі зони в класі(дитина має знати куди вона може переміститися у разі тривоги, перенавантаження, відпочинку).
- дитину можна «вилучити» в час, коли вона потребує додаткової підтримки:
- «залучення» дитини до групових заходів в межах її можливостей;
- врахування індивідуальних особливостей дитини, фокус на її сильних сторонах;
- надання чіткої покрокової інструкції;
- збільшення часу на виконання завдання.

Допоміжні стратегії в організації навчального процесу:

- уникання речей, що відволікають;
- природнє світло;
- попередження про дотик, контакт;
- уникнення сенсорного перенавантаження;
- перевага природньому середовищу;
- встановлення фізичних та візуальних меж у класі;
- розпорядок дня;
- загальний розклад в картинках;
- персональний розклад у картинках;
- візуалізація соціальних історій;
- використання простої мови у роботі з дітьми.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Отже, як висновок, можна стверджувати, що інклюзивна форма освіти дітей із порушеннями у психофізичному розвитку є наразі інноваційним проектом і моделлю навчання та виховання у національному освітньому просторі. Разом з тим розроблення, впровадження та реалізація цього проекту надзвичайно важливі для загальної та соціально-психологічної реабілітації дітей, які страждають від аутизму. Спектр аутистичних порушень – це спектр багатоманітних різновидів, відмінностей, відхилень і порушень, ядерним і загальним для яких є порушення соціальної інтеграції і небажання (боязнь) вступати в будь-який контакт. Коли ці недоліки долаються, для дитини відкривається пізнавальний, діяльнісний, змістовний світ життя. Сам інклюзивний процес стає підгрунттям для психологічної корекції порушень особистісного розвитку аутичної дитини; розуміння її проблем з боку оточуючих її людей. Їхня допомога стимулюватиме формування довіри до інших людей, які зустрінуться в подальшому її житті. Однак і інклюзія реальною є там, де суспільство готове до її впровадження – як на державному рівні так і на рівні, педагогів і батьків. Подальші дослідження спрямовані на вивчення теоретичних аспектів визначення аутизму в сучасній світовій науці, пошук шляхів допомоги дітям з аутизмом розвиватися, навчатися, здолати перепони.

Список використаних джерел:

1. **Выготский,** Л. (1996)**.** Игра и её роль в психическом развитии ребенка. Вопросы психологии, № 6. 2. **Никольская,** О. С., Баенская, Е. Р., & Либлинг, М. М. (2015). Аутичный ребенок: Пути помощи. – М.: Теревинф, Серия «Особый ребенок» 383 с. https://avidreaders.ru/read-book/autichnyy-rebenok-puti-pomoschi.html. 3. **Шульженко,** Д. (2008). Формування готовності дітей з аутистичним спектром порушень до навчання у школі. Корекційна педагогіка. Вісник української асоціації корекційних педагогів, №1. С. 9-15. 4. **Шульженко,** Д., Ліснічук О. (2005) Робота гувернера-психопедагога з корекції інтелектуальних та аутистичних порушень у дітей. 5. **Шульженко Д.** (2009). Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей**.** Київ.

References:

1. **Vigotsky`j,** L. (1996). Y`gra y` eë rol` v psy`xy`cheskom razvy`ty`y` rebenka. Voprosы psy`xology`y`, # 6 [Russia].2. **Ny`kol`skaya**, O. S., Baenskaya, E. R., & Ly`bly`ng, M. M. (2015). Auty`chnыj rebenok: Puty` pomoshhy`. – M.: Terevy`nf, Sery`ya «Osobыj rebenok» 383 s. https://avidreaders.ru/read-book/autichnyy-rebenok-puti-pomoschi.html.[Russia]. 3. **Shul`zhenko**, D. (2008). Formuvannya gotovnosti ditej z auty`sty`chny`m spektrom porushen` do navchannya u shkoli. Korekcijna pedagogika. Visny`k ukrayins`koyi asociaciyi korekcijny`x pedagogiv, #1. S. 9-15. [Ukraine]. 4. **Shul`zhenko,** D., Lisnichuk O. (2005) Robota guvernera-psy`xopedagoga z korekciyi intelektual`ny`x ta auty`sty`chny`x porushen` u ditej. [Ukraine]. 5. **Shul`zhenko** D. (2009). Osnovy` psy`xologichnoyi korekciyi auty`sty`chny`x porushen` u ditej. [Ukraine].

Сильченко В.В. Детский аутизм – проблема современности

Статья посвящена психолого-педагогическим условиям развития, обучения и воспитания детей с аутизмом. Было проанализировано влияние педагогических условий, которое отражает совокупность образовательных и материально-пространственных возможностей в учебно-воспитательном процессе. Автор статьи определяет цели, задачи, принципы, актуализирует основные направления работы с аутичными детьми. Коррекционно-воспитательная работа с аутичными детьми должна базироваться на определении типологии разновидностей аутистических нарушений, обусловленных индивидуальными особенностями интеллекта, речи, общения; изучении потребностей, мотивов, чувств, реакций, мыслей, намерений, связанных с особенностями их социокультурной адаптации и самореализации; учете соответствующих потребностей и проблем семей, воспитывающих аутичного ребенка; повышение уровня специальной подготовки специалистов для проведения дифференциальной диагностики, разработки коррекционных и образовательно-воспитательных программ.

Ключевые слова: аутизм, аутистические расстройства, коррекция, инклюзия, педагогические условия, познавательная деятельность.

Silchenko V. Childhood autism is a problem of our time

Diagnosis of autism a competent team of specialists - a child psychiatrist, psychologist, speech therapist, special teacher. The task of specialists is to work with parents to thoroughly examine the child, his level of development in various areas and only then on the basis of established diagnostic criteria and using special diagnostic scales and protocols to determine the final diagnosis of the child and possible disorders and problems. Helping children with autism spectrum disorders is a long-term process. We realize that the brain of a child with PCA processes information in a special way, and this is why it is difficult to understand this world, including human relationships - this is the origin of this characteristic of people with autism "social blindness". The article is devoted to the psychological and pedagogical conditions for the development, education and upbringing of children with autism. The influence of pedagogical conditions was analyzed, which reflects the totality of educational and material-spatial opportunities in the educational process. The author of the article defines the goals, objectives, principles, actualizes the main directions of work with autistic children. Correctional and educational work with autistic children should be based on the definition of the typology of the varieties of autistic disorders caused by the individual characteristics of intelligence, speech, communication; the study of needs, motives, feelings, reactions, thoughts, intentions related to the peculiarities of their sociocultural adaptation and self-realization; taking into account the relevant needs and concerns of families raising an autistic child; raising the level of special training of specialists for differential diagnostics, development of correctional and educational programs.

Keywords: autism, autistic disorders, correction, inclusion, pedagogical conditions, cognitive activity